

Sygn. akt I ACa 859/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lutego 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Piotr Wójtowicz
Sędziowie :	SA Joanna Kurpierz SA Tomasz Ślęzak (spr.)
Protokolant :	Magdalena Bezak

po rozpoznaniu w dniu 6 lutego 2015 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa A. S.

przeciwko Skarbowi Państwa-Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu Lasy Państwowe Nadleśnictwo (...) w (...)

o ustalenie

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 28 maja 2014 r., sygn. akt I C 830/13,

1) oddala apelację;

2) zasądza od powódki na rzecz Skarbu Państwa-Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa 1.350 (tysiąc trzysta pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

I ACa 859/14

UZASADNIENIE

A. S. wniosła pozew przeciwko Skarbowi Państwa – Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu Lasom Państwowym Nadleśnictwu (...) w (...), w którym domagała się ustalenia jej prawa do nabycia lokalu mieszkalnego położonego na parterze budynku przy ulicy (...) w (...), wraz z pomieszczeniami przynależnymi, oraz udziałem w nieruchomości wspólnej, zapisanego w księdze wieczystej numer (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w T., stanowiącego własność Skarbu Państwa i pozostającego w zarządzie wymienionej wyżej państwowej jednostki organizacyjnej, przy uwzględnieniu ceny sprzedaży obniżonej o 95 % tj. za kwotę 6451,30 zł.

Powódka podniosła, że jej ojciec, A. M., w okresie od 28 sierpnia 1947 roku do 30 września 1989 roku był pracownikiem Lasów Państwowych. Rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło w związku z jego przejściem na emeryturę. Od lat 40-tych ubiegłego wieku do swojej śmierci w dniu (...) ojciec powódki mieszkał w (...) przy ulicy (...). Po śmierci rodziców powódka wstąpiła, na podstawie art. 691 k.c., w stosunek najmu tego lokalu, a 20 lutego 2008 roku pozwany ustalił z powódką treść łączącej ich umowy. Pismem z 30 października 2012 roku pozwany poinformował powódkę o przeznaczeniu nieruchomości przy (...) w (...) do sprzedaży oraz o przysługującym jej prawie pierwszeństwa nabycia tego lokalu na zasadach określonych w art. 40 a ustawy z 28 września 1991 roku o lasach. W piśmie z 12 lutego 2013 roku powódka złożyła wniosek o nabycie wynajmowanego przez siebie lokalu z uwzględnieniem przysługującego jej ojcu obniżenia ceny. W odpowiedzi na powyższe pismo pozwany stwierdził, że powódce jako osobie bliskiej pozostałej po byłym pracowniku lasów państwowych nie przysługuje prawo do obniżenia ceny sprzedaży lokalu na podstawie art. 40 a ustęp 4 i 5 ustawy o lasach.

Powódka wskazała, że jej interes prawny w ustaleniu prawa do nabycia lokalu wraz z pomieszczeniami przynależnymi i udziałem w nieruchomości wspólnej po cenie sprzedaży obniżonej o 95% polega na tym, że istnieje obecnie spór pomiędzy powódką a pozwanym co do tego, czy powódce prawo to przysługuje. W sytuacji, w której pozwany przeznaczył ten lokal do sprzedaży istniejący między stronami spór uniemożliwia im zawarcie umowy, a rozporządzenie tym lokalem przez pozwanego na rzecz innego podmiotu zagraża prawu powódki do korzystania z lokalu.

Pozwany Skarb Państwa - Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo (...) w (...) wniósł o oddalenie powództwa i zarzucił, że powódka nie spełnia kryteriów ustawowych nabycia lokalu po obniżonej cenie, gdyż jej poprzednik prawny nie posiadał w chwili śmierci statusu pracownika Lasów Państwowych w związku z przejściem na emeryturę w dniu 30 września 1989 roku. Ponadto pozwany zarzucił, że powódka nie posiada interesu prawnego w ustaleniu, że przysługuje jej prawo do nabycia lokalu mieszkalnego wraz z pomieszczeniami przynależnymi i udziałami w nieruchomości wspólnej po cenie sprzedaży obniżonej o 95%. Zdaniem pozwanego powódka posiada środki prawne zmierzające do wymuszenia na pozwanym zachowania zgodnego z treścią prawa podmiotowego, o którym twierdzi, że jej przysługuje. Tym środkiem prawnym, według pozwanego, jest powództwo o zobowiązanie pozwanego do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu własności lokalu mieszkalnego wraz z pomieszczeniami przynależnymi i udziałem w nieruchomości wspólnej, z jednoczesną zapłatą przez powódkę ceny wynoszącej 5%, ustalonej i znanej stronom, wartości lokalu mieszkalnego. Pozwany oświadczył, że przedstawiony w pozwie stan faktyczny sprawy oraz załączone do pozwu dokumenty są zgodne z prawdą i nie są przez niego kwestionowane, a istota sporu sprowadza się do interpretacji zapisu art. 40 a ustęp 5 ustawy z dnia 28 września 1991 roku o lasach, w szczególności do ustalenia, czy przepis ten w aktualnym brzmieniu wprowadzonym ustawą z 29 lipca 2005 roku, daje prawo do nabycia lokali mieszkalnych na zasadach określonych w art. 40 a ust 4 i 5 powołanej ustawy również osobom bliskim po byłych pracownikach mimo, że ustawa ta nie obejmuje aktualnie tej kategorii osób w odróżnieniu od stanu sprzed wejścia w życie nowelizacji.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił powództwo i zasądził od powódki na rzecz pozwanego koszty procesu.

Sąd pierwszej instancji uznał powództwo za bezzasadne i wskazał, że przepis artykułu 40 a ustęp 4 ustawy o lasach ustanawia dla pracowników i byłych pracowników Lasów Państwowych mających co najmniej trzyletni okres zatrudnienia w Lasach Państwowych pierwszeństwo do nabycia lokali, których są najemcami i w których mieszkają. Cena sprzedaży lokalu podlega łącznemu obniżeniu o 6% za każdy rok zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych i o 3% za każdy rok najmu tego lokalu nie więcej jednak niż o 95%, a spłata należności może zostać rozłożona na 60 rat miesięcznie z oprocentowaniem, które nie może przekroczyć w stosunku rocznym stopy referencyjnej określającej minimalne oprocentowanie podstawowych operacji otwartego rynku prowadzonych przez Narodowy Bank Polski powiększonej o dwa punktu procentowe. Ten przepis, z mocy art. 40 a ustęp 5, stosuje się również do osób bliskich pozostałych po pracownikach, które w dniu ich śmierci zamieszkiwały razem z nimi. Artykuł 40 a ustęp 5 przed ostatnią nowelizacją stanowił, że przepis ustępu 4 art. 40 a ustawy o lasach stosowało się również do osób bliskich pozostałych po pracownikach i byłych pracownikach, które w dniu ich śmierci zamieszkiwały razem

z nimi. Zmiana treści ustępu 5 art. 40 a ustawy o lasach nie pozostawia jakichkolwiek wątpliwości interpretacyjnych w tej części, w której ustawodawca zdecydował o tym, że osoby bliskie pozostałe po byłych pracownikach nie mogą korzystać z przywilejów, o których mowa w art. 40 a ustęp 4 ustawy o lasach. Ustawodawca wykreślił z treści ustępu 5 słowa „i byłych pracownikach”. Nie można zatem przyjąć, że zabieg ten jest błędem ustawodawcy oraz nie można w drodze jakiegokolwiek wykładni zniweczyć tej nowelizacji. Powódka, jako osoba bliska po byłym pracowniku, nie może korzystać z przywilejów zastrzeżonych dla pracowników i byłych pracowników Lasów Państwowych oraz dla osób bliskich pozostałych po pracownikach.

Jednocześnie Sąd pierwszej instancji wskazał, że powódka nie posiada interesu prawnego w ustaleniu, którego się domaga (art. 189 k.p.c.). Przysługuje jej bowiem dalej idący środek prawny zmierzający do wymuszenia zachowania, którego powódka od pozwanego oczekuje. Tym środkiem prawnym jest powództwo o zobowiązanie Skarbu Państwa do złożenia oznaczonego oświadczenia woli. Orzeczenie sądu stwierdzające obowiązek strony do złożenia oświadczenia woli zastępuje oświadczeni woli strony uchylającej się od jego złożenia (art. 64 k.c. i 1047 k.p.c.). Orzeczenie takie miałoby charakter konstytutywny i mogłoby prowadzić do osiągnięcia celu, na którym powódce zależy, czyli nabycia przez nią lokalu, którego jest najemczynią i w którym mieszka.

Jako podstawa rozstrzygnięcia o kosztach procesu wskazany został art. 98 k.p.c.

W apelacji od tego wyroku powódka zarzuciła:

- naruszenie art. 189 k.p.c. przez jego niezastosowanie i uznanie, że powódka nie posiada interesu prawnego w ustaleniu prawa którego się domaga,
- naruszenie art. 64 k.c. w związku z art. 40a ustawy o lasach przez ich błędne zastosowanie i uznanie, że powódce przysługuje roszczenie o zobowiązanie pozwanego do złożenia oświadczenia woli określonej treści,
- naruszenie art. 227, 230, 233 § 1 i 316 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. przez brak rozpoznania wszystkich wniosków dowodowych, przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów oraz niewskazanie przyczyny nierozpoznania wniosków dowodowych w uzasadnieniu wyroku,
- naruszenie art. 40a ust. 4 i 5 ustawy o lasach przez błędną ich wykładnię polegającą na uznaniu, że osoby bliskie pozostałe po byłych pracownikach Lasów Państwowych, których stosunek pracy nie został rozwiązany bez wypowiedzenia z winy pracownika, które w dniu ich śmierci zamieszkiwały razem z nimi, nie posiadają prawa do nabycia lokali których są najemcami i w których mieszkają, na zasadach określonych w wymienionych przepisach tj. z prawem pierwszeństwa i przy uwzględnieniu zniżek przysługujących byłym pracownikom;
- naruszenia art. 102 k.p.c. przez obciążenie powódki kosztami procesu w sytuacji gdy zachodzą szczególne okoliczności uzasadniające odstąpienie od obciążania powódki tymi kosztami.

W oparciu o te zarzuty powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa oraz zasądzenie kosztów procesu za obie instancje lub o uchylenie tego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

W sprawie tej, przy bezspornym stanie faktycznym, występują dwa zagadnienia prawne istotne z punktu widzenia rozstrzygnięcia. Pierwsze to kwestia interesu prawnego powódki w ustaleniu prawa do nabycia lokalu na wskazanych przez nią warunkach, drugie to zagadnienie wykładni przepisów stanowiących według powódki podstawę do tego nabycia, a mianowicie art. 40a ust. 4 i 5 ustawy o lasach. Sąd Okręgowy uznał, że powódka zarówno nie ma interesu prawnego w ustaleniu, jak i brak jest podstaw do uznania jej uprawnień do nabycia lokalu na podstawie art. 40a ust. 4 i 5 wymienionej ustawy.

Wskazać należy, że każde z tych zagadnień, ocenione w sposób w jaki zrobił to Sąd pierwszej instancji, prowadzi do oddalenia powództwa. A zatem wystarczy aby powództwo uznać za bezzasadne bądź stwierdzenie braku interesu prawnego powódki bądź uznanie, że nie należy ona do kręgu osób uprawnionych do nabycia lokalu na zasadach na jakich tego nabycia się domaga.

Sąd Apelacyjny nie podziela poglądu Sądu pierwszej instancji dotyczącego interesu prawnego powódki. Brak jest bowiem podstaw do uznania, jak twierdziła strona pozwana, że powódka ma dalej idący środek prawny zmierzający do wymuszenia na pozwanym zachowania zgodnego z treścią jej prawa podmiotowego na które się powołuje, a którym jest powództwo o zobowiązanie Skarbu Państwa do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu własności lokalu o który chodzi w tej sprawie. Z takim poglądem nie można się zgodzić. Skuteczność domagania się zobowiązania do złożenia oświadczenia woli określonej treści jest uwarunkowana istnieniem takiego zobowiązania mającego swoje źródło w prawie materialnym. W okolicznościach tej sprawy ustawa o lasach państwowych nie nakłada na pozwanego Skarbu Państwa obowiązku zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu, wskazuje tylko na prawo pierwszeństwa określonych osób do tego nabycia. W judykaturze za powszechne i ugruntowane uznać należy stanowisko, że z przepisów dotyczących pierwszeństwa nie wynika roszczenie o zawarcie umowy, a jedynie pierwszeństwo nabycia nieruchomości, jeżeli została ona przez właściwy organ przeznaczona do sprzedaży. Dopiero wówczas gdyby strony w wyniku przeprowadzonych rokowań uzgodniły wszystkie istotne postanowienia umowy, stronie która zamierzała nabyć nieruchomość przysługiwałoby roszczenie o zawarcie umowy sprzedaży tej nieruchomości (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2003 r., III CKN 857/00 i z dnia 25 listopada 2008 r., II CNP 70/08). W tej sprawie tak nie jest, strony nie uzgodniły istotnych postanowień umowy, przeciwnie, wdały się w spór o jeden z istotnych elementów umowy, a mianowicie cenę, i w istocie tego dotyczy roszczenie powódki którego stara się dochodzić w tej sprawie. Dlatego powódka wbrew stanowisku strony pozwanej, podzielonemu przez Sąd pierwszej instancji, posiada interes prawny w tej sprawie.

Pomimo wykazania swojego interesu powództwo nie zasługiwało jednak na uwzględnienie i Sąd Okręgowy prawidłowo je oddalił, dokonując trafnej wykładni art. 40a ust. 4 i 5 ustawy o lasach. Pierwszy z tych przepisów (art. 40a ust.4 ustawy) przewiduje, że pracownicy i byli pracownicy Lasów Państwowych mających co najmniej trzyletni okres zatrudnienia w Lasach Państwowych posiadają pierwszeństwo do nabycia lokali, których są najemcami i w których mieszkają. Cena sprzedaży lokalu podlega łącznemu obniżeniu o 6% za każdy rok zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych i o 3 % za każdy rok najmu tego lokalu nie więcej jednak niż o 95%, a spłata należności może zostać rozłożona na 60 rat miesięcznie z oprocentowaniem, które nie może przekroczyć w stosunku rocznym stopy referencyjnej określającej minimalne oprocentowanie podstawowych operacji otwartego rynku prowadzonych przez Narodowy Bank Polski, powiększonej o dwa punktu procentowe. Ten przepis, na podstawie art. 40 a ustęp 5, stosuje się również do osób bliskich pozostałych po pracownikach, które w dniu ich śmierci zamieszkiwały razem z nimi. Następnie art. 40a ust. 5 wskazuje kogo należy traktować jako osoby bliskie, jaki jest skutek zbiegu uprawnień oraz to, że uprawnienie przysługuje przy nabyciu jednego lokalu. Nie ulega wątpliwości, że powódka jest osobą bliską (córką) byłego pracownika Lasów Państwowych, który w 1989 roku przeszedł na emeryturę i zmarł (...). W dacie jego śmierci obowiązywały przepisy art. 40a ust. 4 i 5 ustawy o lasach państwowych w obecnym, przytoczonym powyżej, brzmieniu. Dotychczasowe przepisy tej ustawy obowiązujące do 1 stycznia 2006 roku przewidywały w art. 40a ust. 5, że przepisy ust. 4 tego artykułu stosuje się również do osób bliskich, pozostałych po pracownikach i byłych pracownikach, które w dniu śmierci zamieszkiwały razem z nimi. Jak z tego wynika osoby bliskie pozostałe po byłych pracownikach, w sposób jednoznaczny w zmienionych 1 stycznia 2006 roku przepisach ustawy o lasach państwowych zostały pozbawione uprawnień opisanych w art. 40a ust. 4 ustawy. Jest to wykładnia językowa art. 40a ust. 5 ustawy o lasach państwowych, która nie budzi wątpliwości i nie może być zastąpiona, wbrew argumentom apelacji, innymi rodzajami wykładni tego przepisu, a tym bardziej niedopuszczalne jest konstruowanie koncepcji istnienia luki w prawie wypełnionej zwyczajem opartym na praktyce uznawania uprawnień osób w sytuacji takiej jak powódka. Nie może też być uwzględniona argumentacja apelującej odnosząca się do woli ustawodawcy wyrażanej w procesie legislacyjnym. Sądy w Polsce nie mają ustrojowych kompetencji prawotwórczych, sędziowie zgodnie z Konstytucją RP są niezawisli i podlegają tylko ustawom, a zatem to wola ustawodawcy wyrażona w

obowiązującej ustawie jest dla sędziego przy rozstrzygnięciu sprawy wiążąca, a nie zamiary czy też cele jakie przyświecały organom ustawodawczym w procesie legislacyjnym.

W związku z tym za nieuzasadniony należało także uznać zarzut apelacji oparty na przepisach art. 227 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c., którego podłożem był brak dopuszczenia przez Sąd Okręgowy dowodów z dokumentów w postaci druków sejmowych, senackich, wyciągów ze sprawozdań stenograficznych obu izb parlamentu oraz korespondencji instytucji państwowych zainteresowanych tym tematem. Sąd pierwszej instancji w ogóle nie odniósł się do tych wniosków dowodowych, co można uznać za uchybienie procesowe, które jednak nie miało, w świetle przedstawionej argumentacji, znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Z tych względów Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił apelację, o kosztach postępowania apelacyjnego orzekając w oparciu o zasadę wyrażoną w art. 102 k.p.c. Przepis ten przewiduje, że w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przyjmuje się, że wypadki szczególnie uzasadnione obejmują zarówno sytuację materialną strony jak i charakter sprawy w której zachodzi podstawa do obciążenia jej kosztami procesu. W okolicznościach tej sprawy decydujący o zastosowaniu wymienionego przepisu jest ten drugi element. Powódka bowiem miała prawo być subiektywnie przekonana o słuszności swoich racji wnosząc apelację zwłaszcza, że nie wszystkie zagadnienia prawne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, okazały się być ocenione przez Sąd pierwszej instancji w sposób prawidłowy (chodzi o interes prawny powódki), a interpretacji istotnych dla sprawy przepisów ustawy o lasach mogła powódka dokonywać subiektywnie. Dlatego przy akceptacji braku zastosowania art. 102 k.p.c. w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, należało zasadę wynikającą z tego przepisu wykorzystać przy orzekaniu o kosztach postępowania apelacyjnego i obciążyć powódkę połową tych kosztów.